

smehljaj. Komične bodice se včasih spremene v ganljivo sočutno dlako ali pa v utrinke poltenosti, ker to je vedno neizčrpna snov. Tako je tudi nekaj sočutnih pogledov v tragiko življenja, kadar se misel zaostri v komičen kontrast med nemočjo človeka in ironijo neizprosne usode. Od humorja je najbližja pot do satire, da se smeh spremeni v posmeh. Med 17 novelami je tudi par satiric, a spoznanja si človek z nobeno preobčutno ne obremeni. — Kakor rečeno, »Znanci so zelo lahka knjiga, nekak Blažev žegen v leposlovju: škodi ne, lahko pa še komu koristi, da mu prežene za kako uro dolgčas. Dr. J. Š.

Dr. Ožbolt Ilauinig: **Slednji vitez Reberčan**. Celovec, 1927. Lidova knihtiskarna na Dunaju. Str. 126. Izdalo Politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem v Celovcu v samozaložbi.

Povest je iz koroške lokalne zgodovine v drugi polovici XV. stoletja, ko je viteštvo propadalo in vstajal na obzorju iz srednjega novi vek, ko je velikanski potres na Koroškem razrušil vasi in gradove. Po podatkih kronike pripoveduje konec roparskih vitezov na gradu Reberca, ki so bili za svoja zločinska početja kaznovani z izgonom, ko so nastopile bolj urejene razmere: dva sta poginila na potu v Nemčijo, eden pa v službi celjskega grofa Ulrika II. pred Belgradom. Pripoveduje, da so tedaj v večjem obsegu gojili na Koroškem trto, zlasti okrog samostanov, in dobro omenja značilni znak te dobe, kako sta se lahko družila roparstvo in pobožnost. Oče roparski vitez, sin pa duhovnik. Drugače pa je ta povest po mišljenju in slogu iz dobe Glasnika, Zore in Kresa. Glavna ženska oseba nima samo slučajno ime Manica iz Jurčičevega Desetega brata. Zgodovinska povest pa to ni, to so le rebra zgodovine, osebe so shematični tipi z etiketo roparskih vitezov. To je bolj storija kakor povest, zunaja skorja zgodovine, v katero so vpletene tipična lica in sheme zgodovinskih povesti in dram. Prvi vrh tvori idealni ljubezenski par, ki konča bolj po slučaju kot po notranji nujnosti. Drugi vrh pa tvori zadnji Reberčan Ivan, ki je bil tudi slučajno umorjen s ciganko, ko se je baš pred smrtjo zagledala vanj. A v tem slučaju vidimo sflingo časa, ki vrže drevo, ko so mu druge sile izpodjedle korenine.

Kljub naivnosti idealističnega sloga, ki stremi po shematičnem izražanju, pa se dejanje bere z napetostjo in zanimanjem, da bodo koroški ljudje to povest radi brali. Tudi jezik je lep in gladek. Dr. J. Š.

Franč Kos: **Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku**. V. knjiga (1201—1246). Uredil Milko Kos. Leonova družba, Ljubljana, 1928. Z bakrotiskno sliko † Franca Kosa po originalu G. A. Kosa. Posvečena je spominu začetnika tega dela † Fr. Kosa. Izdajo so omogočile razne slovenske javne institucije.

Regeste za to knjigo je priredil po večini še Fr. Kos. Končna redakcija in nekaj dopolnil posebno za prekmursko zgodovino, zgodovinski uvod ter osebni, krajevni in stvarni registri so delo prof. Milka Kosa. Napram prejšnjim zvezkom se razlikuje peti posebno po tem, da je bila lokalizacija v virih imenovanih krajev prenešana v imenik, kar služi hitrejši orientaciji pa tudi bolj ekonomični izrabi prostora.

Peta knjiga obsega vse za slovensko zgodovino važno in doslej znano gradivo iz sodobnih letopisov,

kronik, listin in drugih virov za dobo od l. 1201. do 1246. Že iz tega, v primeri z obdobjem prejšnjih zvezkov kratkega časovnega obsega se vidi, da je začelo število virov rapidno naraščati. Ravno doba, ki jo obdeluje ta in naslednji zvezek, je za našo zgodovino posebno važna, ker se krije s prvim razvojem naših mest in drugih središč in bodo lokalni kronisti in zgodovinarji našli tu zbrano najstarejše, kritično podano gradivo.

Kljub temu, da knjiga ni čitanka, ampak suho naštevaje zgodovinskih virov, bo pod vodstvom preglednega strnjenege uvoda o zgodovini slovenskih dežel v ti dobi tudi navaden ljubitelj zgodovine prišel lahko na svoj račun in se poglobil v razumevanje notranjih zvez med posameznostmi, ki jih podajajo viri. Temu služijo v pregledu omenjenim zgodovinskim dogodkom dodane zaporedne številke v tej in prejšnjih knjigah natisnjenih virov. Z malim trudom se bo ob tem vodilo vsak povprečen inteligent lahko poglobil v vsebino virov. In radi te, do neke mere kompromisne poteze, ki to znanstveno delo približuje ljudski knjigi, smemo res upati, da bo to, na videz suho znanstveno delo postalo ne samo materielna, ampak tudi duševna last vsakega zavednega Slovenca. Frst.

Nova informativna literatura o Slovincih

Zadnji čas sta izšla dva niza informativnih člankov o Slovincih, oba napisana za Srbe in Hrvate in oba toliko važna, da naša kronika ne sme mimo njih. Prvi niz je izdala Srpska književna zadruga v Beogradu pod naslovom »Slovenačka«, drugi je izšel pod različnimi poglavji v Stanojevičevi Narodni Enciklopediji SHS.

»Slovenačka«, ki sta jo uredila univ. profesorja Milko Kos in Anton Melik, obsega osem člankov, ki se v glavnem omejujejo na področje slovenske kulture v ožjem zmislu, dočim so njeni pojavi v širšem zmislu, kot politika (kolikor se je ne dotika članek o zgodovini), narodno gospodarstvo in podobno izločeni. Za neslovenca vsekakor važno vprašanje naše etnografije in našega jezika je izostalo. Tudi brez opisa prirodnih bogastev in lepote si je težko misliti popolno sliko Slovenije.

Knjiga obsega sledeče članke: Geografski pregled (A. Melik), Istorija (M. Kos), Starija književnost (Fr. Kidrič), Novija književnost (I. Grafenauer), Pozorišče (Fr. Albrecht), Likovna umetnost (Fr. Mesesnel), Muzika (St. Vurnik), Prosvetne prilike (F. Lužar).

Vsi ti članki so nove samostojne formulacije danih analog in zato pri pomanjkanju informativne literature tudi za Slovence same važni. Tako sta tu M. Kos in Fr. Kidrič prvič podala stanju sodobne zgodovinske in slovenistične znanosti odgovarjajoče orise svojih študijskih področij. Žal so bili članki pogosto brez sodelovanja pisateljev skrčeni, kar se posebno neprijetno občuti pri novejši književnosti, kjer je izostal n. pr. cel važen odstavek, tako da ta knjiga nič ne ve o Preglju in pod. Kljub obsežnemu seznamu napak na koncu so ostale nepopravljene prav občutne, očitno tiskovne napake, kakor n. pr. str. 176